

Antologia *Memòries i viatges*

JOSEP PIERA

Introducció:
Víctor Labrado

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

MEMÒRIES 'PUTA POSTGUERRA' (2007)

Si mai busqueu en un mapa actual el nom de Beniopa, no el trobareu enlloc. Va desaparèixer, com a nom i com a poble, quan Gandia, la ciutat, començà a créixer sense parar, i se l'engolí. Gràcies a una llei, doncs, em vaig quedar sense poble, o el que és el mateix, orfe de poble. Per això acostume a dir que sóc fill d'un poble inexistent en un país esborrat. Com també dic que sóc aferrat de Gandia.

Vaig nàixer en un lloc que ara només existeix en la memòria d'uns pocs: un poble que va ser real i ara és ficció. Els camps d'hortalisses, les séquies, els camins, les sendes, les alqueries esparses, les vil·les enjardinades, els casups moriscos, les marjals i els marenys, les fonts, les bardisses oloroses, les dunes vora mar, ara són blocs d'habitatges, magatzems gegantins, naus industrials, llocs d'ocis i de negocis, bars i bancs, *puticlubs*, carreteres i carrers asfaltats... Del món llaurador que he conegut, aquell de dones endolades i d'homes amb saragüells, de carros carregats d'hortalisses, de cases amb balcons de clavelleres en flor i de carabasses amb forma de violí, de matances del porc, de paelles al camp,

d'estius inacabables, d'immenses platges desertes..., no en queda res. O només els records.

M'ha tocat viure un temps on les transformacions han sigut rapidíssimes, i ingrates; també, ai!, inevitables. No s'ha sabut aturar tanta deformació. O, ni s'ha sabut, ni s'ha volgut, ni s'ha pogut. Per això, entre altres complaences, recorde aquest espai viscudament perdut. I me l'estime com una ficció: perquè no serà mai més com va ser. El que va ser la vida, ara ho guarda el record. Meravella dels mots, que recreen els paisatges del passat. Enyors? Ironies! No pretenc idealitzar el passat. Trobe natural, però, que la gent recorde els bons moments de la vida o els més excepcionals. I, els de xiquet, encara més.

Vaig nàixer, per tant, a Beniopa, un poble de l'horta de Gandia, o, el que és el mateix, de la Safor, una de les comarques centrals valencianes. Beniopa era un poble llaurador a tocar de Gandia, l'antiga vila ducal dels Borja. Gandia feia de centre urbà, de punt de mercat, i de capitaleta comercial, d'un territori situat vora la mar Mediterrània, ben comunicat amb Alcoi, amb Dénia, amb Xàtiva, les ciutats del sud del país dels valencians. Gandia vivia dedicada de ple al comerç dels productes hortícoles que exportava a Europa per mitjà dels vaixells que partien del port, així com dels trens i dels camions que enviaven mercaderies a Barcelona. Quan recorde Beniopa –un nom de remota sonoritat àrab–, veig un laberint de cases emblanquinades enmig d'un pla tot verd, entre una muntanyeta i un barranc, amb

dos carrers llargs que s'estenen paral·lels fins a un pont. Veig dues places: una amb una font senzilla, l'altra amb una església i un campanar barrocs. El poble és una teranyina de carrerons que tenen com a eix el carrer d'Enmig, on hi ha les millors cases, majorment amb un hortet jardí tancat a la banda de darrere, i un pis, dit «la cambra», amb una andana o pallissa. La zona arran muntanya, la més humil i antiga del poble, és un camí amb casups blancs, amb un replanell al porxo on llueixen dompedrers, gesmilers i emparrats que, quan la calor sufoca, fan d'ombrall fresc amb el seu sostre de pàmpols, com fan un raïm que endolceix els berenars de l'estiu. Així recorde la Beniopa dels anys infantils, com una visió en present. I és que, amb el pas implacable del temps, els records, per insignificants que semblen, es fan a poc a poc fantàstics –tot i sentibles– quan retornen en forma de deliris delitosos, si no d'imatges escabroses. Per això, hi ha qui els records els crema burlescament en una falla, i en fa rialles; com hi ha qui pretén esborrar-los com a no viscuts, però li revénen triturats, agres, com un menjar mal paït. Com també hi ha qui els guarda ben guardats en un calaix per no perdre'ls, i qui se'ls passa i repassa com un àlbum de fotos que no es cansa de mirar.

A casa no eren llauradors, ni tampoc jornalers. Mon pare era considerat «un comerciant» tot i tindre algunes terres familiars. Vull dir que el negoci de casa estava

relacionat amb les fruites i les hortalisses, però no amb la producció directa al camp, sinó amb el comerç i l'exportació que se'n derivaven. La majoria dels fruits de la terra no eren per al consum familiar, sinó per traure'ls a mercat, per tal de vendre'ls a uns altres que s'encarregaven del transport i del comerç. Un d'aquests *altres* era mon pare, conegut com *el Roget de Beniopa* en aquests ambients mercantils.

L'entorn terrenal de la meua infantesa semblava aturat en una pausa infinita on el temps era el temps de la natura; era un món on no canviava res, si no eren elementals insignificances domèstiques, com les morts o els naixements. No canviava, girava, aquell paisatge d'hortes ben regades, de séquies amb granes rondallesques, de palmeres solitàries com altíssims plomalls traient la pols del cel, d'alqueries com fortins medievals, de tarongerars relluents de verds, de camps llaurats amb la sàvia matemàtica de l'experiència. De xiquet, pensava que aquell món fèrtil i pacífic no havia canviat mai dels mais, i que no canviaria en la vida. Sempre havia sigut així, sempre seria així. Anava ben errat, certament; però aleshores jo ho ignorava tot de la vida, i creia que les coses eren com eren. O com les veia. La infantesa no s'equivoca; si de cas, com més meravellada, més queda al marge del temps, i no sap res de passats ni de futurs. La infantesa és com la terra, no té memòria, viu l'instant, i prou. La infantesa és present pur. El nen creu que les coses de la vida són

com les veu i les viu, i més si els qui li les fan saber i sentir són els pares. Fins i tot la guerra deixa de ser una tragèdia insofrible, si qui la conta és la mare.

La gent vivia a les plantes baixes de les cases, i el pis o cambra era usat de traster, no d'habitatge. Recorde que a les cases humils, el paviment el tenien de terra trepitjada, no de rajoles de fang; com recorde que les cases bones no sols estaven entaulellades de manera vistosa, sinó que tenien dos carrils empedrats amb lloses on s'estenia una llarga estora d'espart per al pas del carro i de les cavalleries cap a la quadra, així com un sòcol de taulellets amb flors. Hi havia cases que, de tan grans, donaven a dos carrers, i a la banda de darrere tenien la portella, així com la quadra corral per als animals: gallines, conills, conillets d'índies, titots, porcs, cavalleries... Tant els habitatges més humils com els més acomodats eren cases de llauradors. Llauradors pobres i llauradors rics, segons la quantitat i la qualitat de les terres arrendades o les pròpies que tenien per treballar. N'hi havia prou més de pobres que no de rics, no cal dir-ho. Eren, a més, temps de carències. I la terra no tota era de qui la treballava, com havien reclamat en altres temps els jornalers. En aquesta època de dictadura els llauradors no reclamaven res; treballaven quan hi havia faena, pendents de la meteorologia, i prou. A la comarca, qui més qui menys tenia un tros de secà, una marjal, uns marenys, unes fanecadetes de tarongers.

De sempre he sentit dir que Beniopa era un poble de pobres, més que no de rics, perquè els rics marxaven a viure a Gandia, la ciutat que quedava a quatre passes i de la qual depenia majorment. Vull dir que Gandia era la ciutat dels beniopers, de tant a tocar com quedava. A Beniopa, per això, no hi havia ni senyors ni senyorets, i més que distàncies econòmiques, hi havia diferències ideològiques. Hi havia, per exemple, els que anaven a missa –els de dretes– i els que no –els d’esquerres. He sentit contar que a Beniopa, abans de la guerra, l’anomenaven *la pequeña Rusia* a causa de les col·lectivitzacions de terres i béns que s’hi feren, tot i ser d’inspiració anarquista o llibertària, i no marxista. Però això havia sigut abans –abans de la guerra civil–, i tot allò que pertanyia a aquest temps no viscut em semblava una rondalla o, millor, una pel·lícula de paraules contades en veu baixa, com un secret o un drama de família.

Infantes, és a dir, Villanueva de los Infantes. Aquesta població manxega va ser l’escenari hivernal per excel·lència durant la més dura postguerra. A Infantes vaig sentir parlar castellà per primera vegada, de manera natural, entre la gent del carrer. Devia tindre uns tres anys. A Beniopa parlàvem valencià tots; o, per a ser justos, tots tret de l’algutzir, que era andalús. Amb la família, al carrer, amb la gent, a les botigues, al metge, a la farmàcia, als bars... Arreu. Mentre a Beniopa, doncs,

el castellà era la llengua de l'alguetir, de la ràdio, d'algun que altre foraster uniformat i dels rectors quan sermo-nejaven a la trona –coses prestigioses, misterioses, si no incomprendibles, o simplement poderoses–, a Infantes era la manera normal i corrent de parlar.

A casa parlàvem valencià, naturalment. La llengua de llegir i d'escriure, però, era el castellà, ja que ningú no sabia fer-ho d'una altra manera ni s'entenia que es pogués fer amb cap altra llengua ni res de paregut. El valencià era oralitat pura. I escriure significava escriure en castellà. El castellà era la llengua de la gent lletrada, com metges i advocats, i la de la policia, com el llatí ho era dels capellans a l'altar i de les lletanies que resava la gent. A Infantes no passava el mateix. A Infantes, els lletrats i els pastors parlaven castellà. El castellà se'm va fer una llengua col·loquial, alhora que una llengua de rics i de pobres, i a Infantes vaig aprendre a pronunciar perfectament aquesta llengua poderosa, excepció feta de les erres i de les jotes, que em costaven de dir. A Infantes vaig aprendre que *taula* i *mesa*, *menjar* i *comer*, *cadira* i *silla*, *got* i *vaso*, *sabates* i *zapatots* eren maneres diferents d'anomenar les mateixes coses. El pare, com que venia de tant en tant a Infantes i marxava al cap de poc, no parlava castellà. Mon pare el sabia, el castellà, però l'usava quan l'usava, i li quedava artificiós; no el parlava si no era necessari. I, de necessari, el que se'n diu «ser necessari de veritat», on només s'exigia parlar castellà, fins i tot amb mala llet, era davant de les fi-

nestretes oficials o dels tricorns. Enlloc més. A casa, al carrer, a les botigues, al metge, entre la gent, es parlava com s'havia parlat sempre. I prou.

A Infantes, hi aniria un parell de vegades, entre els tres i quatre anys. Una de les impressions que se'm gravà és la d'eixir un matí d'hivern al pati interior de la casa on vivíem –una planta baixa amb corralot– i veure un bassal d'aigua gelada. Devia fer molt de fred, i de ben segur que no n'havia sentit mai tant, però no és el fred, sinó el fet que vaig presenciar, el que recorde. Tot i dur guants de llana, vaig poder agafar un cudol amb les mans i el vaig llançar al toll gelat; la pedra no va rebotar, ni redolar, ni patinar, sinó que clavilà l'espill glaçat i se'n anà al fons fangós, desapareixent de la vista. A l'instant, el gel es tornà a tancar com una porta misteriosa o com si res no hi hagués passat. Algú em cridà i m'arrossegà dins de casa. Els vidres de les finestres tenien un nuvolet de gel per fora i de les canaleres penjaven estalactites de llum glaçada. Aleshores vaig sentir que el *frío* era més gelat que el fred.

Ara, quan pense en aquella congelada imatge d'Infantes, sent que l'impacte del pedrot clavillant el gel, i la sorpresa de veure com s'hi submergia mentre la superfície glaçada se solidificava de nou, és el correlat perfecte de la manera com la consciència actua amb les visions del present. Un impacte que cau al fons i, a poc a poc, desapareix, es fa solatge, és a dir, part del fang invisible del passat.

Els pares deixaren d'anar a Infantes. No sé si perquè el negoci s'acabà o es tornà perillós, o és que jo havia de començar a col·legi. O si va ser per altres històries. Anys després, vaig tornar a Villanueva de los Infantes, de visita, però no vaig trobar res ni ningú que me'l fera sentir pròxim. Infantes era un nom del meu record.

Infantes va ser la primera escola de castellà. Aquells pocs hiverns em feren sentir la llengua castellana pròxima, però com d'uns altres; una llengua forastera, necessària i útil; una llengua que calia conèixer «per a ser algú el dia de demà». El valencià, llavors, era una simple parla, tinguda per natural per la majoria i com una vulgaritat a extingir per uns pocs poderosos. Feia segles que els senyors, el clero, les autoritats no l'usaven com a llengua de saber i de poder. El valencià era la parla del carrer i de casa només, o com a màxim. I a escola ens educaven a fomentar-ne vilment l'abandó o el menyspreu. Vull dir que, a la meua manera un poc tèrbola, vaig començar a fer-me una idea de viure en una realitat doble: la de prop i la de lluny. Això sí, sense cap mala consciència, o amb tota la innocència del món. Si escric en la pròpia llengua, conscient de la tradició d'oblits i de desmemòries que em precedeix, serà a causa d'un fenomen social, i personal, sobre el qual parlaré quan pertoque. Ara bé, la llengua amb què escric la poe de la parla saludable que vaig aprendre als carrers i les cases de la infantesa a la Safor. Una llengua *vernàcula*, que deien, rebutjable en tant que llengua de vençuts. Una llengua viva, tanmateix;

viva de passat i viva de present. La tradició històrica i cultural que el valencià comportava, però, els escolars del franquisme la ignoràvem.

La Drova era una mena de paradís primitiu. D'estar al voltant de les faldes de la mare o de la iaia o de la mà de Vicentica, es passava a rodar amb la colla. Les millors excursions tenien com a destinació fonts i coves de les muntanyes. I en féiem moltes. Una consistia a arribar al forat de l'Aire, un avenc d'on eixia aire fresc, com un ventilador natural, que no sols refrescava l'aigua de les cantimplors i la fruita de les motxilles –en aquell temps la frescor era el màxim de fred possible a l'estiu–, sinó que aixecava les faldes de les xiques que s'hi apropaven, rialleres, com jugant a imitar Marilyn Monroe, i que no se'ls veïes res de més amunt dels genolls. Una altra d'aquestes excursions era la que féiem a la font del Garrofer, una cova on naixia un rierol i on habitaven «les encantades o dames d'aigua». La cova estava muntanya endins, a la vora d'un barranc de baladres. A mesura que s'avançava les granotes que raucaven per rierolets invisibles semblaven orquestrals. Era una selva mediterrània. Pujàvem uns bancals de garrofers i ja se sentia una tènue remor refrescant. D'arreu de les parets de la cova brollava l'aigua fresquíssima; unes arrels penjant semblaven serps petrificades, o canonades de plom. T'hi podies fer bany i dutxa a plaer. I reconfortar-te.

Perquè, de tornada, el camí resultava dur. La lleugeresa de la baixada es convertia en basca a causa del sol, per molts capells i gorres que portàrem. Carretera amunt, féiem parada en una revolta, sota un solitari garrofer gegant. A la vora del tronc hi havia una creu de marbre. La creu duia el nom en majúscules de dos homes, pare i fill, assassinats «por los in dios y sin pa ria». N'havia desaparegut, o caigut, la esse de *sin*, i la te de *patria*. No entenia la frase. La història dels dos assassinats «por los sin Dios y sin patria» la vaig aclarir més tard. Es tractava d'un de tants *paseillos* revolucionaris de la FAI.

Però l'excursió important de l'estiu era la que féiem al cim del Mondúver. Hi pujàvem de nit, amb llanternes, motxilles, mantes i cantimplors –com si anàrem a l'Everest–, per esperar l'alba al cim i poder veure Eivissa, una illa màgica o capriciosa que apareixia enmig del mar. De xiquet, una de les meravelles de l'estiu –aleshores llarguíssim!– era pujar a peu aquest cim, amb l'esperança de veure Eivissa allà lluny, com una taca fosca enmig del blau immens de la mar. L'aparició d'un núvol matiner, o de la boirina que acostuma a passejar fantasmalment per les marjals de Gandia de matinada, feia que Eivissa apareguera i desapareguera per encantament, com un paisatge del desig. Només de tant en tant se la podia veure, com una balena adormida, més un miratge que una altra cosa. En aquestes ocasions, els que ens quedàvem sense dormir esperant l'eixida del sol aconseguíem veure

un borralló terrós, i si algú duia un allargavista ens sentíem com els mariners de Colom quan albiraren per primera volta el que després se'n diria Amèrica. «Terra!», és a dir, era cert: Eivissa existia. Eivissa era un misteri visible, com la mar, que et cridava a desvelar-ne el secret. No era una fantasia. Era un lloc desconegut però pròxim. Sempre he sospitat que és d'aquesta visió espectral d'Eivissa d'on prové la meua fascinació per les illes, i en especial per les de la Mediterrània. De menut, mirava de trobar-les, aquelles illes de mel i lluna (o de caramel amb llima), però no hi veia mai res. O només hi veia, de la platja estant, una ratlla blava i recta, infinita, com si fos la fi del món. Si no arriba a ser pels mapes, pels mariners dels rodals i pels llibres que en parlaven, ningú no diria que, enllà d'aquella ratlla, enllà de l'horitzó, hi havia unes terres, i gents, i més coses. Quines? Tot –terres, gents, coses– era un enigma, és a dir, un misteri indesxifrabable. Com eren les Balears? Com, les gents que hi habitaven? I, què més hi havia? Gegants d'un sol ull, sirenes, pastors de xais, com a les d'Ulisses? Eren illes amb indis i palmeres cocoteres, com les dels tròpics? Caus de pirates com les Antilles? Les illes semblaven això: trossets d'un territori màgic. Per això, la més fantàstica de les balears era Eivissa, ja que, tot i tractar-se d'una de les dites Pitiüses, les petites, era l'única que apareixia i desapareixia de l'horitzó com per encanteri.

Per aquesta època, a la Drova aparegué un personatge il·lustre. Es tractava, ni més ni menys, que de l'arqueòleg Pericot, que havia descobert al món la importància que tenia la cova del Parpalló, on havia fet excavacions vint anys arrere. Li dedicaren el carrer més important, és a dir, la carretera, amb el grandiloqüent nom d'avinguda. Suppose que vingué a fer donació d'un exemplar del seu estudi sobre la dita cova, i de pas reprendre'n durant unes setmanes les excavacions, o s'hi apropà per reveure senzillament l'indret després d'anys. Jo només puc dir que el vaig conèixer fent l'arqueòleg. Durant dies i dies vaig seguir els seus treballs i els dels que l'acompanyaven, observant el que treien de la cova. Uns homes en cavaven l'interior, uns altres apartaven les pedres polides, o llosetes, que hi apareixien. Un xiquet deixava en un poal amb aigua aquells trossets de tresors, mentre un altre els escurava i eixugava pulcrament. Un dia, aquest xavalet deixà d'acudir a l'excavació. Va ser llavors que Don Lluís Pericot s'acostà a mi i em digué: «T'agrada el que fem?». En dir-li que sí amb el cap, em demanà si volia ajudar-los. I ho vaig fer. Jo era el rentador de llosetes i les deixava al sol. De tant en tant, apareixia Don Lluís, baixet, amb un capell al cap, i les mirava, una a una, guardant-se'n unes poques i reballant les altres muntanya avall. Des d'aleshores, en veure com els ulls d'un arqueòleg s'encenien mirant una llosa trencada on jo no veia més que quatre ratlles,

una llosa trencada on ell trobava la figura, no sé si d'una cérvola o d'una egua que alletava una cria, vaig sentir-me fascinat per aquelles savieses. Pericot va ser el primer savi conegut i el primer mestre particular. D'ell vaig aprendre que, darrere del que veiem, hi ha coses que sols el saber permet descobrir.

A mesura que la dècada dels cinquanta avançava, als meus voltants, la vida, com a les pel·lícules, començà a prendre color, i, de colp, un dia es tornà en tecnicolor. He llegit que va ser l'any 1953 que se signaren els pactes entre l'Espanya de Franco i els Estats Units. A la gent, d'aquestes coses polítiques, els n'arribaven a penes les notícies censurades que difonia la ràdio, que mostrava grandiloqüentment el No-Do, que escampaven els diaris del *Movimiento...*, i poc més. Les novetats en l'entorn domèstic també arribaven. La meua germana va marxar a Lourdes, en una excursió programada des del col·legi. Aquest viatge tenia molt de simbòlic per a la mare; ella l'entenia com si una època fatal es tancara amb pany i clau. L'auguri de la maga d'Alcoi s'acomplia. Els dols i les penes quedaven lluny, com les misèries. La mare va autoritzar el viatge a França de la filla; la mare no va poder anar-hi, però; s'havia quedat prenyada després de sis anys. D'aquell viatge, Maru –a partir d'ara el nom de la meua germana serà aquest, i no Maruja– em dugué una bola de cristall amb la Mare de Déu en una cova; una bola que, en

sacsejar-la un poc, era com si nevara. Un record de Lourdes que m'encantà.

La mare anà fent-se més i més grossa. I sovint es tornava *pudenta*, és a dir, de mal humor. Em digueren que era degut al fet que esperava una criatura. I potser per aquesta raó, perquè anàvem a ser un més de família, o perquè a l'interior de Beniopa no podien arribar els nous Leylands de Boscà, o perquè els negocis del pare funcionaven bé, la qüestió és que ens n'anàrem a viure a una casa nova, una casa gran, amb un magatzem espaiós a la planta baixa i un pati, o solar enorme, al costat. La casa nova estava situada als afores del poble, en direcció a Gandia, a l'altra banda del barranc, a tocar del pont i de la carretera, encara sense *endoquinar*; vull dir, amb fang i bassals quan plovia, i amb pols i polsequeres quan feia vent.

Un dia, quan les obres de la casa estaven acabant-se, hi anàrem a menjar una cassoleta d'arròs al forn, com si fóra una excursió. La construcció estava envoltada de tarongers. Recorde, des d'aquella altura panoràmica, com si tot fóra un jardí immens, o un infinit tapís verd: el campanar de l'església, la cúpula blava amb la silueta alpina del Mondúver al fons, com en un quadre sense marc; i la muntanya del Molló de la Creu, el barranc al voltant del poble, el calvari amb uns xiprers antiquíssims i el cel. Per l'altra banda, al lluny, el campanar de la Seu, com un far ciclopi, amb l'ull insomne sempre vigilant.

La mare se sentia contenta, lluint preny i imaginant la casa acabada. Aquell dia, mentre passejàvem les obres i em mostraven la meua futura habitació, vaig tindre la idea clara que el món estava canviant. El que no tenia clar era que jo mateix passava a ser un altre i d'un altre lloc. Em sentia part d'aquell paisatge; i aquell país fins aleshores abraçable se'm convertia en inabastable, des d'aquella panoràmica, mig encegat pel sol, per la sorpresa, pel que veia davant i pel que veia vindre. El cel era d'una netedat tan blava com lluminosa. El matí, assolellat, tenia aquell punt de calidesa primaveral que fa entrar ganes d'alleugerir-se de roba i d'estendre's al sol com una sargantana. L'entorn tenia la gràcia treballada de les hortes. Un paisatge agraït, que, a més d'amable, era útil; un paisatge que generava riquesa i alimentava la gent. Gran part de la Safor era, llavors, així: oliverars a les llenques de muntanya, blat als secans, tarongers i tarongers a la plana de regadiu, arrossars a les marjals, hortalisses a les terres noves i marenys, verdures, dacsars, melonars i fesolars als bancalets prop de casa, i herba fals als de vora riu. No hi havia ni un pam de terra, del qual no es traguera profit, o *resquit*, que en deia el personal; fins i tot la muntanya aportava llenya. I els jardins hortets que envoltaven les cases eren un regal de fruites tot l'any: llimes, albercocs, prunes, peres, pomes, figues, caquis, magranes, plàtans, codonys... Un magnífic rebost de confitures amb les quals endolcir els berenars.

La Safor no era el paradís. Les persones hi patien, hi queien malaltes, s'hi morien i hi havia dimonis solts, però la vida hi circulava amb més rialles que no planys, mentre que els drames s'arxivaven, esdevenien contalles o oblit.

La casa nova era gran, amb planta baixa –el magatzem– i pis –l'habitatge. Al pis es pujava per una escala amb diversos replanells, i amb una barana de pedra. A penes obrir la porta –Ave Maria Puríssima–, hi havia l'entrada: un espill, una mitja tauleta, una perxa de paret, un paraigüer de ceràmica, una cadira en un racó i una porta de vidre que donava al desllunat o celobert, on hi havia moltes plantes sempre verdes. A la mare li agradaven les plantes. A mà esquerra començava un llarg corredor central amb una sèrie de portes. La casa tenia tres habitacions de dormir, una sala d'estar, el menjador, un bany amb tina i una cuina amb rebost, amb llar de foc i amb una gran taula de pedra. La casa, cantonera, tenia dues terrasses, no cap veí al costat, i moltes finestres des d'on es veien l'horta, el barranc, el pont, el poble, l'església i la serra al fons. Per a mi, si més no, la cosa important de la casa nova era que jo tenia una bella habitació i un llit ben ample per a mi sol.

La casa nova em situava prop de Gandia i m'allunyava de Beniopa. A partir d'aquest canvi de residència, em vaig sentir instal·lat en una frontera. En eixir de casa, quan em preguntaven cap on anava, si havia

de girar a mà dreta per passar el pont i entrar al poble, solia respondre «a Beniopa», o «a Gandia» si ho feia a mà esquerra, per seguir la carretera que portava a la ciutat. Així vaig començar a viure en una terra de tots i de ningú, voltat més de camps i d'horts que no de cases i de carrers. Em passà, doncs, el contrari del que li passà a Mix, el meu benvolgut gat blanc. Ell s'oposà a abandonar les velles teulades de l'interior del poble; jo me'n distanciava, a mesura que anava creixent i fent-me «fadrí», que deien els adults. Vaig ser una criatura de poble fins als set anys. A partir d'aquesta edat em vaig sentir un xiquet de frontera. Ara d'uns, ara d'uns altres; ara de tots, ara de ningú.

Mix era un gat blanc. Era tan blanc que no s'assemblava a cap dels altres gats que anaven pels carrers o per les teulades. Me l'havien regalat quan era un cadell i preniem les sopes junts, com qui diu. Mentre Mix va ser menut era un joguet. Fins i tot dormia al meu llit bressol. Quan s'estava sobre l'aparador del menjador quedava de porcellana, de tan blanc i bonic. Després començà a créixer i a passejar per la terrassa, fins que, a poc a poc, s'aventurà per les teulades veïnes.

Sempre que el cridaves, «Mix, Mix», ell acudia. Un dia te'l trobaves jugant amb un ratolí al qual martiritzava fins a la mort –no se'l menjava, però–, com te'l veies amb un teuladí a la boca, i aquest sí que se'l menjava, deixant-ne a penes unes plometes en un racó. No se

n'anava mai lluny, com tampoc no baixava mai al carrer. Mix era un gat de casa, de terrats i de teulades, no de carrer. I era un gat senyoret. No caçava per gana, sinó per instint, com un divertiment natural. Ell sabia on tenia de menjar i de beure, i on tenia la màrfega per dormir. Quan prenia el sol a la teulada, se'l notava complagut. En poc temps, Mix es convertí en un animal estovat i lluent. Passava més hores fora de casa que no dins. Jo, que creixia amb ell, no anava tan de pressa; també eixia de casa, però sempre en companyia, de la mà d'algú.

Vull dir que Mix i jo passàvem molt de temps jugant junts, com dos amics. Això, és clar, el parell d'anys que compartírem. Fins que ens vam canviar de casa i ell no volgué marxar. Si me l'emportava a la casa nova, al cap de poc desapareixia i se'n tornava a la vella. Quan demanava a la mare, o a Vicentica, perquè el gat no em volia ja, em solien respondre que potser Mix s'havia fet una nòvia o tenia una família de gatets, o coses així. Mix no va voler canviar de teulades. L'última vegada que el vaig veure, *Mix* no era blanc, sinó que s'havia tornat gris. Quan el vaig cridar, em va mirar de lluny, va girar el cap i va desaparèixer per sempre més.

Tot es perd. Per això, perquè tot es perd un dia, és pel que la memòria no ha de ser mai dolguda recança, sinó una evocació vital. Sense records, llunyans i propers, les persones ens animalitzem. Si sols som el que deixem

al nostre pas, l'únic perdurable que podem deixar, individualment parlant, és la memòria del que hem viscut. O els records que n'hem guardat. Ni que siguin records de records. Hi ha qui creu que el passat és el temps dels morts, i que, just per això, cal soterrar-lo en l'oblit el més aviat possible. I no. Jo pense que el passat és el temps de la memòria, el temps que sobreviu, el temps dels mots. El passat ens fa ser, sentir-nos ser, i reconèixer-nos vius.

Recordar no ha de ser cap nostàlgia adolorida d'un temps irrecuperable, sinó el contrari: un plaer mental que ompli de vida i de músiques les buidors o els silencis del present. Per això escric. Per transmetre vida amb les paraules.

Vida: un jo en un lloc i un temps concrets. L'escriptura, el testimoni. Raons, desraons, records, desitjos... i deliris.

No són veus ideals, les que de lluny endins em parlen. Són veus estimades, això sí; són les veus absents, les dels qui no són. Aquestes veus, distants i de dins, em parlen als somnis, les sent de pensament, acompanyant-me, com si em portaren de la mà. N'hi ha que són fanals que em fan seguir avant entre la fosca, com n'hi ha que a penes són sons, o ressons, de llunyanies. No són veus ideals, les que de lluny em parlen, repetesc. Són les veus familiars que m'han fet ser qui sóc. Les veus de més endins i d'enllà lluny. Les veus i els mots que sent i vull.